

Franckesche Stiftungen zu Halle

Io. Francisci Bvddei, P.P. Elementa Philosophiae Practicae

Buddeus, Johann Franz

Halae-Magdebvrgicae, MDCCLXXVII.

VD18 13037862

Sect. IV. de Officiis Hominis Erga Alios, Et Quidem Absolutis, Quae
Obligationem Perfectam Habent.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-197536

catur *sobrietas*, quae veneri leges dat, *castitas*, quae opes rite dispensat, *frugalitas*, quae honores, *modestia*. Quod si res aduersae ingruant, *fortitudine* opus est, quam omnino pro specie temperantiae habeo, cuius duae rursus filiae sunt *patientia* & *fortitudo* strictè sic dicta: illa respicit aduersa, quae incumbunt, haec, quae imminet.

S E C T. IV.

de

OFFICIIS HOMINIS ERGA ALIOS,
ET QUIDEM ABSOLVTIS, QVAE
OBLIGATIONEM PERFECTAM
HABENT.

Σύνοψις.

Officia erga alios quorupli-	De errore & dolo, §. XI.
cia sint? §. I.	De coactione & metu, §. XII.
Primum est: neminem lae-	Effectus & materia pacto-
de, §. II.	rum, §. XIII.
De damni dati restitutione,	Conditiones §. XIV.
§. III. IV.	Internuncii, §. XV.
Quoruplici ratione ea fiat,	De pactorum interpretatio-
§. V.	ne, §. XVI.
Quid praeterea ab eo, qui	Interpretatio quid? & quo-
laesit, requiratur? §. VI.	ruplex? §. XVII.
De aequalitate omnium ho-	Regulae interpretationis de-
minum agnoscenda, §. VII.	claratiuae, quae ex na-
De pactis seruandis, §. VIII.	tura sermonis fluunt,
Cur pacta vim obligandi	§. XVIII.
habeant, §. IX.	Quae ex coniecturis origi-
De consensu eiusque impe-	nem ducunt, §. XIX.
dimentis, §. X.	Quod istae ad omnem obscu-
	rata-

ritatem tollendam suffi-
ciant, §. XX.

De interpretatione exten-
sua, §. XXI.

De restrictiua §. XXII.

Quod restrictiua interpre-
tatione opus sit, si duae le-

ges secum pugnare videan-
tur, §. XXIII. XXIV.

Regulae de fauorabilibus
& odiosis reiciuntur,

§. XXV.

Virtutes hinc fluentes,
§. XXVI. XXVII.

§. I.

Quoad officia hominis erga alios ratio dicitur: *socialiter esse viuendum*. Non sunt autem haec officia vnius generis: alia enim sunt, quae inter homines quatenus *aequales* sunt, obseruanda veniunt: alia autem, quae *inaequalitatem ob statum* supponunt: illa rursus vel *absolute* ad vitam socialem sunt necessaria, vt adeo *perfecte* ad ea praestanda homo obligetur: vel ita comparata sunt, vt subsistere quidem sine iis vtrunque vita socialis, sed non *commode*, possit, adeoque obligationem *imperfectam* secum vehunt. Officia, ad quae perfecte obligamur, vel certum *institutum* praesupponunt, vel non praesupponunt: illa *absoluta*, haec *hypothetica* vocantur.

§. II.

Inter absoluta primum locum tenet illud: *neminem laedere*. Hoc ad vitam socialem absolute necessarium est. Laeditur autem aliquis in *corpore*, per caedem, vulnera &c. in *bonis*, per rapinam, furtum, fraudem, corruptionem: huc etiam pertinent fructus, tum percepti, tum cer-

to

to percipiendi; in *iuribus*, dum intercipiuntur, aut non redduntur, quae perfecte debentur: in *fama* per *calumnias* &c. imo etiam in *mente*, si alter ad mentem corrigendam perfecte fuerit obligatus. Laesio in bonis a nonnullis *damnum* dicitur.

§. III.

Qui autem alterum laesit, ad *restitutionem* tenetur. Frustra ceteroquin laesionem lex naturae prohiberet. Tenetur autem laedens, siue *per se* siue *per alios* laeserit, idque eatenus, quatenus effectus illi imputari potest. Hoc autem ex iis, quae de causa morali diximus, intelligitur. Ordo etiam, quo tenentur, si plures laeserint, hinc recte diiudicatur. Ast si quaeratur, in quantum quisque teneatur, observandum, quod in *indivuis* actibus singuli teneantur in solidum: in *diivuis* in tantum quisque tenetur, in quantum laesit: nisi per conspirationem facinus ali- quod patrauerit, ibi enim omnes pro singulis, & singuli pro omnibus, tenentur. Haec ex natura imputationis fluunt.

§. IV.

Quid de *casu fortuito*, damnoque per *culpam* dato, sentiendum sit, ex supra dictis liquet. Si autem *servus*, aut *animal* nostrum citra nostram culpam damnum dederit, saltem non impedire tenemur, quo minus laesus reparationem consequatur, etsi exinde incommodum in nos redundet, cum ex iisdem commodum capiamus.

§. V.

§. V.

Fit autem reparatio, si res corrupta vel ablata restituatur, aut si hoc fieri nequeat, aestimatio rei, tum fructuum eius praestetur.

§. VI.

Ceterum ad vitam socialem non sufficit, si quis per malitiam laesit, ut reparationem vltro offerat, sed necesse quoque est, ut se facti poenitere testetur, & ut, si laesus hoc exigat, eius securitati consulat: laesi autem est, veniam dare laedenti, & cum ipso redire in gratiam. Qui per culpam laesit, itidem offerre reparationem, testariquē debet, omnem malitiam abfuisse.

§. VII.

Alterum officium absolutum, & cum perfecta obligatione coniunctum, hoc est: *quiuvis alterum natura sibi aequalem agnoscat.* Idque primo, quia omnes eiusdem naturae sunt participes, deinde, iisdem legibus naturalibus obligantur; omnes etiam citra antegressum pactum, aut societatem specialem, aequae liberi sunt. Necesse itaque est, ut quisque alterum aequali iure frui patiatur: ut qui aliorum opera ad suum commodum uti vult, idem illis praestare non recuset; ut qui aliquid inter aequales distribuere debet, neutri prae altero indulgeat.

§. VIII.

Terrium officium absolutum, quod obligacionem perfectam habet, hoc est: *pacta seruanda esse.*

esse. Est autem pactum consensus duorum plurimumve in idem placitum. Quo ipso a *promissione perfecta*, multo autem magis a *simplici assertionem*, & *promissione imperfecta*, discernitur. In promissionibus enim fides datur per actum solitarium: interim in iis etiam acceptatio requiritur, cum invito nullum ius acquiratur, nisi rogatio praecesserit, eique oblatio respondeat.

§. IX.

Ceterum voluit Deus, ut pacta seruentur, cum ceteroquin socialitas salua esse nequeat: & pacta unicum sint medium ea acquirendi, quibus indigemus, si alii sua sponte ea nobis praestare nolint. Falluntur ergo, qui pacta naturaliter nullam vim obligandi habere contendunt: cuius erroris perperam accusatur Connanus.

§. X.

Consensus, qui ad pacta requiritur, declaratur per *signa*, verba, facta, gestus &c. quin & per *silentium*, cum certis circumstantiis consideratum, unde consensus *tacitus*: quem autem nonnulli *praesumptum* vocant, improprie consensus est, & aequitate nritur. Idem impeditur partim ratione *intellectus*, partim ratione *voluntatis*. Ratione intellectus per *aetatem*, si usus rationis nondum adsit; per *furorem*, si quis usum rationis amiserit; per *ebrietatem*, & denique per *errorem*.

§. XI.

§. XI.

Et *error* quidem vt consensum impedit, ita & pactum irritum reddit, sed tum demum, si circa essentiam rei, aut eius qualitates, de qua paciscendo potissimum actum, fuerit commissus. Si ex negligentia aut praecipitantia paciscentis fuerit profectus, obligatus erit ad pensationem damni ex pacto irritato illati. *Dolus* paciscentis pactum plane irritum reddit: *terti* non item, vtut ad damnum datum restituendum sit obligatus.

§. XII.

Ratione voluntatis oritur impedimentum a *coactione & metu*. Metus, hoc est terror animi, nisi ita vehemens fuerit, vt omnem rationis excusserit vsum, pactum per se non reddit irritum. Adest enim etiam in metu aliquis consensus. Quod si autem fuerit iniustus, pactum irritum reddit, non ob defectum consensus, sed quia incuriens istum, non habet ius promissum acceptandi.

§. XIII.

Effectus pactorum est *translatio iuris*: vnde & sequitur, quod materia pactorum, physice & moraliter *possibilis* esse debeat: cum ceteroquin solus consensus nullum ius transferre possit. Vt ergo pacta super rebus turpibus irrita sunt: ita si quis ex pacto turpia fecerit, alter ad fidem seruandam non est obstrictus. Accedit, quod quae causa haec pacta irrita reddit,

reddit,

reddit, eadem quoque alterum onere fidem datam seruandi, liberet. Merces autem pro re turpi data, nisi enormis accesserit laesio, repeti nequit, quia etiam ubi gratis datur, repetitio cessat. Sed & quousque super rebus & actionibus nostris aut alienis, pacisci queamus, ex hactenus dictis liquet.

§. XIV.

Conditiones, quae pactis & promissis adiiciuntur, vel *possibiles* sunt, vel *impossibiles*: & hae iterum, vel *potestatiuae*, vel *causales*, vel *mixtae*. Impossibiles pacta irrita faciunt. Tempus & locus itidem certo modo ad conditiones pertinent. *Huius* adiectio tantum supponit temporis, donec possit perueniri in locum, in quo promissio exsoluenda: *illius* efficit, ut, nisi praestituta die, promissio non possit exigi.

§. XV.

Internunciis, qui aliquando adhibentur, mandatum aut *generale*, aut *speciale* dari solet. Si fines mandati migrauerint, mandans non obligatur. Sed distinguendum hic inter internuncium, in quo *usus iudicii*, & eum, in quo *ministerium corporale* tantum, requiritur. Hinc multae quaestiones diiudicari possunt. Quoad acceptionem autem, ad *consensum*, eiusque *complementum*; & *propositum* promittentis, diligenter est attendendum.

§. XVI.

Ceterum cum consensus per *signa*, inter quae

S

ver-

verba tum *ore* prolata, tum *scripto* consignata eminent, edatur: & vero saepe contingat, vt *verba* obscuritate quadam laborent: siue haec a *figura externa*, siue ab *interno* eorum sensu proueniat, licet hic potissimum attendatur: omnino quo pacto interpretanda sint, paucis edisserendum est: qua occasione in genere de humanae voluntatis interpretatione, aliquid delibabimus.

§. XVII.

Est autem interpretatio signorum, praecipue verborum, quibus alter ad mentem suam declarandam vsus est, accurata explicatio, vt quid voverit, clare intelligatur: estque vel *declaratiua*, vel *extensua*, vel *restrictiua*. Ratio diuersitatis ex diuerso modo loquendi, & verba conceptibus nostris accommodandi, petenda est.

§. XVIII.

Ad *declaratiuam* interpretationem requiritur cognitio linguae, & terminorum artis, quin & si obscuritas a *figura externa* proueniat, scripturae, signorum, notarum, & characterum, quibus aut typographi, aut scribae vtuntur: praesertim autem vocabulorum, tum antiquorum, tum recentiorum &c. Huc etiam duae istae regulae generales pertinent: *verba regulariter ex usu & proprietate populari intelligenda sunt: verba artis explicanda sunt secundum definitiones prudentium cuiusque artis.*

§. XIX.

§. XIX.

Si ita parum proficiatur, consideranda est natura & indoles ipsius negotii: tum expendenda sunt coniuncta, tum *origine*, tum *loco*: effectus etiam pacti aut legis non negligendus: nec affectus aut conditio loquentis: cum primis autem ratio legis aut pacti, sedulo ponderanda. Atque hinc regulae istae speciales fluunt: *verba sunt intelligenda secundum substratam materiam*: obscurae locutiones explicandae sunt ex eiusdem auctoris loco planiori, licet alio tempore & loco prolato, nisi manifeste adpareat, ipsum sententiam mutasse: it. ad antecedentia & consequentia sedulo est attendendum: si verba nude & simpliciter accepta vel nullum, vel absurdum aliquem effectum, post se essent tractura, e. g. si cum lege diuina aut humana pugnant, a receptiori sensu paulisper est deflectendum: sermo obscurus ita interpretandus est, prout affectui loquentis, item dignitati & conditioni tum ipsius, tum eius, ad quem loquitur, est conueniens? illa interpretatio quae rationi legi aut pacti est conueniens, est sequenda: reiicienda autem, quae ei repugnat.

§. XX.

Et istae quidem regulae, maxime coniunctim sumptae, sufficiunt ad obscuritatem verborum tollendam, siue haec ex verbis obsoletis, siue recens confictis, siue peregrinis, siue ambiguis, siue sermone perplexo, siue denique ex duarum orationum contrarietate & pugna, oriatur. Quin & aliquando ad obscuri-

tatem, quae a figura externa provenit, tollendam conducunt.

§. XXI.

In interpretatione *extensiva* ex regulis antea allatis vnica saltem praecipue militat, quae scilicet ad rationem legis, aut pacti, attendere inbet. *Verba itaque legis aut pacti tum extendenda sunt, quando ratio legis, aut pacti, est latior verbis legis aut pacti.* Vbi enim eadem est ratio, eadem etiam est iuris dispositio. Quae quidem regula tum in affirmatiuis, tum negatiuis legibus procedit: in his tamen vsum insignem praebet, ad fraudes, quae ad declinandam legis obligationem excogitari solent, eludendas. Harum cauillationum quatuor afferuntur species; cum fit commutatio rerum; cum fit commutatio personarum; cum fit commutatio contractuum; & cum modus contrahendi mutatur.

§. XXII.

In interpretatione *restrictiua* ceterae quoque regulae, quae in declaratiua militant, locum habent. Sic restringenda verba esse, ex legis aut pacti *materia substrata* colligitur, vtpote quae semper intelligenda est animo loquentis obuersari, etsi verba videantur latius patere: item ex effectu, si absurdus, aut iniquus ex verbis latioribus sequatur, quia nemo mentis compos absurda, aut vana, aut sibi modesta, voluisse censendus est &c. Huc pertinet etiam interpretatio secundum aequitatem. De *ratione legis* autem obseruandum: si
in

in vniuersum, quoad actum & potentiam cessat, nec voluntas legislatoris, alio modo declarata, obstat, tum cessare legem ipsam.

§. XXIII.

Cum primis autem restrictiua interpretatio adhibenda est, si duae leges concurrant, quae etsi directe secum non pugnent, propter certam tamen temporis circumstantiam, simul obseruari nequeant. Ex quibus vt ista praeferatur, quae arctius obligat, rationi est consentaneum.

§. XXIV.

Hinc regulae istae speciales, quae passim circumferuntur, facile deduci possunt: *promissio cedit ei, quod iubetur, aut vetatur: lex affirmatiua negatiuae: quod faciendum est certo tempore, praesertur ei, quod quouis tempore fieri potest: obligatio imperfecta cedit perfectae; recentior antiquiori; simplex, etiam antiquior, duplici; lex beneficentiae legi gratitudinis: magis obligati sumus ei, qui arctiori vinculo nobis est coniunctus, & vice versa: leges imperantis inferioris cedunt legibus superioris; generales specialibus: illa, quae causas magis honestas aut utiles habet, praesertur ei, quae causas minus honestas, minusque utiles habet &c.*

§. XXV.

Solent etiam *fauorabilia* ab *odiofis* discerni, & hinc variae regulae & in *extensiua*, & *restrictiua* interpretatione, elici: sed cum non semper
quid